

scientia secundum propriam et specificam rationem suam dicit propriam habitudinem ad suum proprium objectum. Quod enim Soto ait in prædicamento qualitatis, exponens illum locum Aristotelis, licet scientia ut sic dicat habitudinem ad scibile, ut mensurabile ad mensuram, tamen scientias particulares non dicere proprias relationes mensurabilis ad propria objecta, hoc (inquam) falsum est, et contra expressa verba Aristotelis in dicto loco sexto Topicorum, et contra manifestam rationem. Nam, sicut veritas scientiæ in communi mensuratur ex objecto scibili in communi, ita veritas hujus scientiæ ex hoc objecto scibili. Item, quia determinata scientia sumit suam speciem ex habitudine ad suum objectum; ergo non solum ut scientia, sed etiam ut talis scientia, dicit respectum ad tale scibile.

18. Quare dicendum est, Aristotelem non approbasse illam primam responsionem, et ideo addidisse secundam, nimirum, eandem rem quæ est scientia, in diversis prædicamentis collocari, scilicet, qualitatis, et Ad aliquid, utique sub diversis rationibus, nam sub una et eadem non potest una res in diversis prædicamentis constitui. Sed contra hanc etiam responsionem non parum urgent objectiones superius appositæ, et ideo aliqui sentiunt Aristotelem ibi non ex propria sententia esse locutum, sed juxta opinionem eorum qui amplectebantur primam definitionem relativorum, quam in cap. de Ad aliquid, tradiderat, scilicet omnia, quæ ad aliquid aliquo modo dicuntur, esse de prædicamento Ad aliquid. Nam juxta illam ibidem subjunxerat, habitum, dispositionem et scientiam esse ad aliquid; postea vero illam definitionem non approbat, et ideo neque censendus est approbare omnia quæ ex illa consequuntur, quamvis insinuet quomodo juxta illam consequenter loquendum sit. Nec vero satisfacit alia responsio, quod hæc sint tantum relativa secundum dici, nam sufficienter ostenditur, in proprio esse harum rerum includi respectum. Vera ergo responsio est illa quæ ultimo loco, in eodem argumento quarto, proposita est, nimirum, scientiam, et alia hujusmodi entia secundum essentialiam suam rationem non dicere respectum prædicamentalem, sed transcendentalem tantum, et ideo ut sic non pertinere ad prædicamentum Ad aliquid. Quatenus vero scientiæ adjungi potest aliquis purus respectus accidentalis, et extra essentialiam ejus, ut sic non pertinere ad

prædicamentum qualitatis, sed Ad aliquid. Juxta quem sensum posset etiam explicari secunda Aristotelis responsio.

19. *Quæ sit ratio asserendi relationes prædicamentales.* — Erat vero ultima replica, quæ per interrogationem fiebat in illo quarto argumento, scilicet, quid necesse sit hujusmodi respectus accidentales et prædicamentales adjungere et admittere, præter transcendentales. Si enim attente considerentur rationes quibus a doctoribus probari solet, dari relationes reales, illæ certe maxime probant dari in rebus hujusmodi respectus reales secundum esse, ut maxime videre licet apud D. Thomam, in 1 p., quæst. 13, art. 7, et quæst. one vigesima octava, articulo 1, et 2; et Scotum, in 2, dist. 1, et alios supra citatos. Quod vero præter relationes transcendentales dentur prædicamentales ab illis distinctæ, non videtur posse demonstrari. Nihilominus tamen sufficit communis philosophorum consensus, ut ab ea sententia nullo modo recedendum sit. Ratio autem introducendi et admittendi hujusmodi respectus fuit, quia invenimus multas prædicationes respectivas accidentales, quæ non desumuntur ex solis transcendentalibus respectibus, ut esse patrem, similem, æqualem, etc.; neque etiam ortæ sunt ex aliqua apprehensione aut fictione intellectus, sed ex rebus ipsis, in quibus existunt formæ, a quibus tales denominationes et prædicationes oriuntur. Neque etiam tales denominationes sunt extrinsecæ, id est ab extrinsecis rebus aut formis desumptæ, nam res non dicitur similis alteri per quod in altera est, sed per id quod in se habet, et sic de cæteris. Hinc ergo intellectum est, hujusmodi denominationes desumi a quibusdam respectibus resultantibus ex coexistentia plurium rerum habentium ad id sufficiens fundamentum, quorum munus solum est referre et ordinare unam rem ad aliam, ita ut una alteram respiciat ratione alicujus fundamenti quod in ea supponitur. Et hi respectus, quoniam peculiarem modum habent efficiendi, in proprio prædicamento collocati sunt.

20. Addo vero, hanc communem sententiam, et rationem ejus, faciliorem et verisimiliorem fieri, si dicamus has relationes prædicamentales non esse novas res, aut modos reales ex natura rei distinctos ab illis rebus in quibus fundari dicuntur, sed illasmet res duplicem habere modum denominandi: unum per se, et (ut ita dicam) ex primaria

institutione sua; alium quasi resultantem ex coexistentia unius rei cum alia. Prior modus denominationis vel est omnino absolutus, vel, si includat respectum, erit transcendentalis, qui sæpissime non postulat coexistentiam alterius extremi ad quem tendit, et quando illam requirit, non ideo est quia talis respectus consurgat quasi per accidens ex coexistentia talium extremorum, sed quia talis res est per se instituta ad actualiter exercendum aliquod munus circa aliam, quod exercere non potest nisi circa rem existentem, et hoc modo explicata, quædam differentia relationum transcendentalium supra tacta, optima est. Posterior vero denominatio est peculiari modo respectiva, et ex suo genere accidentalis, quia quod una res coexistat alteri, præcise spectando conceptum et rationem coexistentiæ, est extra rationem uniuscujusque rei, et ideo denominatio etiam quæ requirit hanc coexistentiam, non ob aliam causam, nisi ut ex ea resultet talis denominatio, accidentaria est. Et ideo, licet in re sumatur ab eadem entitate, tamen quia accidentaria est, habet sufficiens fundamentum distinctionis, ut intellectus concipiat illam entitatem ad modum duarum formarum. Ac denique quia denominatio illa ex rebus ipsis sumitur, sufficit etiam ut ratione illius speciale prædicamentum accidentis realis et respectivi constituatur. Hoc ergo modo videtur sufficiens ratio reddi et prædictæ divisionis, et constitutionis prædicamenti Ad aliquid.

21. *Relationes in divinis quales.* — Hic vero occurrebat difficultas theologica de relationibus divinis, quomodo ad illas applicari possit doctrina data, et ad quod membrum dictæ divisionis revocandæ sint. Sed hæc disputatio ad nos non spectat, neque oportet ut prædicta omnia in illis relationibus locum habeant, quia illæ relationes non sunt accidentales, sed substantiales. Certum est tamen non esse relationes tantum secundum dici, sed secundum esse, neque esse proprie in rigore relationes prædicamentales, quia substantiæ sunt infinitæ, et altioris ordinis, ideoque in nullo prædicamento collocantur; unde neque etiam habent illam imperfectionem seu modum essendi per resultantiam ex fundamento et termino, sed sunt, vel ex se, ut relatio producentis, verbi gratia, paternitas, vel per se producuntur per propriam productionem, aut (ut juxta nostrum modum concipiendi loquamur) comproducentur, et, formaliter loquendo, per se attinguntur per

ipsas origines, ut filiatio, et processio passiva. Sunt ergo illæ relationes altioris ordinis, eminenter complectentes quidquid perfectionis et proprietatis necessariæ ad verum respectum realem reperitur in respectu transcendentali, et prædicamentali, seclusis imperfectionibus.

SECTIO V.

Quænam sit essentia propriaque definitio ipsius ad aliquid, seu relationis prædicamentalis.

1. Quæ hæcenus disputavimus, fere pertinent ad explicandam et definiendam quæstionem, an sit relatio realis prædicamentalis, de qua hic agimus; obiter tamen multa attigimus, ex quibus facilius nobis erit essentialiam hujus relationis, et definitionem quam Aristoteles in hac re approbat, explicare.

Relationis prædicamentalis definitio.

2. Dicendum ergo est, relationem (de sola prædicamentali jam est sermo) esse accidens, cujus totum esse est ad aliud esse, seu ad aliud se habere, seu aliud respicere. Hæc definitio sumitur ex Aristotele, in lib. Prædicamentor., c. de Ad aliquid, ubi duas designat definitiones eorum quæ sunt ad aliquid, quæ solum in uno verbo differunt. Prior est, *ea esse ad aliquid, quæ id quod sunt, aliorum esse aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur.* Posterior est, *ea esse ad aliquid, quorum esse est ad aliquid sese habere.* Tota ergo differentia est in verbo illo, *dicuntur.* Quod quidem præsertim in usu philosophorum frequenter usurpari solet pro verbo essendi, ut ipsemet Aristoteles dixit, *qualitatem esse, qua quales quidam dicuntur,* et ideo multi volunt non esse admodum curandum de discrimine aut diversitate inter illas descriptiones. Nihilominus tamen juxta mentem Aristotelis constat illas esse diversas, et in priori verbum, *dicuntur,* sumptum esse cum rigore et proprietate, ac præterea sub conjunctione in illa definitione positum esse, *ea esse ad aliquid, quæ id quod sunt aliorum sunt, vel aliquo modo aliorum esse dicuntur,* ut indicetur non esse de ratione relationis ut sit ad aliud, sed ut sit vel dicatur; et hoc voluit Aristoteles in secunda definitione, corrigere, ut in propria definitione prædicamenti Ad aliquid solum relationes secundum esse, et non relativa secundum dici comprehendantur. Ex illa ergo posteriori definitione, nostra desumpta est, vel potius eadem est cum illa; solum enim majoris claritatis gra-

tia per quamdam proportionem generis et differentiae constituta et composita est.

3. *Quod genus in definitione relationis.* — *Accidens* ergo positum est in illa definitione loco generis. Per quod imprimis excluduntur divinae relationes, quae non sunt accidentia, sed substantiae. Excluduntur deinde omnes substantiae creatae, quae relationes praedicamentales esse non possunt, ut ex dictis in praecedenti sectione constat. Excluduntur praeterea relationes rationis, quae proprie et simpliciter non possunt dici accidentia, cum accidens simpliciter dictum sub ente reali contineatur. Nec probo quod Cajetanus, 1 p., 13, a. 7, significat, definitionem relativorum datam in praedicamentis communem esse relativis rationis et realibus, quia data est (inquit) de eis secundum quod important ad, et ita ut abstrahunt ab ente reali. Repugnat enim hoc Aristoteli, qui prius divisit ens reale, et unum ejus membrum posuit Ad aliquid, et postea hoc definivit. Deinde ex illa sententia sequitur, aut relationes rationis constitui in praedicamento Ad aliquid, aut definitionem illam latius patere quam suum definitum. Quamvis ergo Aristoteles non posuerit expresse in illa definitione nomen accidentis, illud tamen tacite subintelligit ex priori divisione entis in novem genera. Eo vel maxime quod etiam illa posterior particula, scilicet *esse ad*, proprie et in rigore sumpta, non convenit relationibus rationis, sed tantum per quamdam analogam imitationem seu proportionem, ut superius declaratum est. Et ideo per illam etiam particulam cum proprietate sumptam possent relationes rationis excludi, quae non tam sunt quam apprehenduntur esse ad aliquid.

4. *Differentia in definitione relationis quae.* — Altera pars illius definitionis, quae locum differentiae habet, separat praedicamentum hoc a reliquis praedicamentis accidentium, nam illa cum sint absoluta, habent suum esse in alio, non vero ad aliud; quod est proprium relationis. Statim vero insurgunt duae difficultates.

Prima difficultas circa definitionem.

5. Prima est, quia tota illa definitio competit relativis transcendentalibus, nam etiam scientia habet totum suum esse ad aliud. Ad quam difficultatem communiter responderi solet, hujusmodi entia exclusa esse ab Aristotele in secunda definitione, auferendo verbum illud *dicuntur*, quod erat in prima. Sed

haec responsio non est consentanea doctrinae a nobis traditae in superiori sectione, nam hujusmodi entia, concepta etiam prout in se sunt, includunt in suis rationibus essentialibus habitudinem ad aliud; non ergo tantum dicuntur, sed vere sunt ad aliud; ergo etiam ablato a definitione verbo illo, *dicuntur*, vere illis competit definitio. Denique illud verbum solum est ablatum ad excludenda relativa secundum dici; ostendimus autem haec non esse relativa tantum secundum dici, sed etiam secundum suum esse; ergo non satis exclusae sunt. Existimo ergo hujusmodi transcendentales respectus excludendos esse per illam particulam, *cujus totum esse est esse ad aliud*, si in ea proprietate intelligatur, quam in fine praecedentis sectionis declaravimus. Nam illa entia, quae transcendentalem respectum includunt, non sunt ita ad aliud, ut totum suum esse positum habeant in puro respectu ad aliud, et ideo non respiciunt aliud sub pura ratione termini, sed sub aliqua alia ratione, et exercendo circa illud aliquod munus, ad quod hujusmodi res sunt per se instituta. At vero relatio quae hic definitur, habet totam suam essentiam in puro respectu ad aliud, et ideo illi specialiter convenit, ut totum illius esse ad aliud sit, tanquam ad purum terminum talis respectus, seu habitudinis.

Si relatio habet esse in, quomodo sit tota ad aliud.

6. Sed tunc insurgit secunda difficultas, quae praecedentem auget, nam haec posterior definitionis pars videtur repugnare priori; nam si relatio est accidens, ergo non potest totum esse illius consistere in habitudine ad aliud; necesse est enim ut aliquid ejus in subjecto sit, ut ea ratione accidens esse possit, cum accidentis esse sit inesse. Ad quam difficultatem respondent aliqui, cum dicitur relatio habere totum suum esse ad aliud, intelligendum esse de esse proprio relationis, ut sic, quod est esse ad, non de esse, quod habet commune cum ceteris accidentibus, quod est esse in. Et hinc ortum habuit opinio supra tractata de distinctione inter esse ad, et esse in relationis, et quod esse ad, ut sic, abstrahat ab omni esse reali, et de se commune sit univoce relationibus rationis, et realibus. Verumtamen haec responsio ex superius dictis contra praedictam sententiam satis refutata est. Primo, quia de ratione accidentis, prout in re ipsa existit, non solum

est quod insit secundum aliquam rationem genericam vel communem, sed etiam secundum propriam, et prout est talis forma in rerum natura; imo impossibile est quod forma informet vel afficiat secundum communem rationem, et non secundum aliquam propriam, cum haec rationes a parte rei non distinguantur. Secundo, quia alias relatio non tribueret subjecto proprium effectum formalem relativum, quia accidens non dat effectum formalem, nisi inhærendo et afficiendo; si ergo relatio non inest secundum propriam rationem, non confert proprium et specificum effectum formalem. Tertio, quia si illud esse proprium relationis, quod dicitur esse ad, non inesset, nihil reale esset in rerum natura, et consequenter relatio praedicamentalis secundum propriam constitutivum ejus non esset reale quid. Sequela prior probatur, quia illud esse ad, ut sic, non est substantia, ut supponimus, et si non inest, non est accidens; ergo nihil reale erit. Unde merito D. Thomas, in 1, dist. 25, quæst. 1, art. 4, ad tertium, dicit, quod relatio realis secundum propriam quidditativam rationem ponit aliquid in eo cuius est relatio, quamvis illud quod ponit, non sit absolutum. Quod latius docuit in alio opere super primum Sentent. ad Annibaldum, dist. 25, art. 4, ad 3, dicens: *Quamvis relatio non ponat ex illo respectu aliquid absolutum, ponit tamen aliquid relativum, et ideo relatio est quaedam res; si enim secundum rationem relationis sive respectus non poneret aliquid, cum secundum suum esse, ratione cuius ponit aliquid inherens, non cadat in genere relationis, non esset aliquod genus entis.*

7. Igitur ad difficultatem positam concedendum est, relationem secundum se totam esse accidens; haec enim ratio, ut in superioribus diximus, est quasi transcendentalis respectu novem praedicamentorum. Unde, cum dicitur totum esse relationis esse ad aliud, particula exclusiva ibi virtualiter contenta non excludit concomitantia, seu extrinsecas et transcendentales rationes; quare, sicut non excludit rationem entis realis, ita nec rationem accidentis et inherens. Solum ergo excludit esse absolutum, et indicat, esse relationis ut sic non sistere in subjecto, quod suo modo afficit seu denominat, sed illud ordinare ad terminum, et in hoc positam esse totam formalem rationem relationis. Itaque, licet similitudo, verbi gratia, secundum totam rationem suam etiam relativam conci-

pienda sit ut forma afficiens rem quam denominat similem, tamen tota illius affectio in hoc posita est, quod illam rem ordinat seu refert ad aliam, et in hoc sensu dicitur totum esse relationis esse ad aliud se habere.

8. *Objectio.* — *Dissolvitur.* — Dices, hoc commune esse formis illis seu modis realibus et absolutis includentibus respectum transcendentalem; scientia enim ita inest et afficit scientem, ut illum suo proprio modo ordinet ad objectum scibile, neque aliter possit suum formalem effectum exercere; et idem est de potentia, unione, et similibus. Respondetur concedendo in hoc esse aliquam similitudinem et proportionem, propter quam haec formae dicuntur includere aliquem respectum secundum esse, licet transcendentalem. Differentia vero est illa eadem saepe tacta, quod relationes praedicamentales consistunt in puro respectu; aliae vero formae vel qualitates dant proprium aliquod esse absolutum, exercendo aliquod munus, ad quod natura sua ordinantur, in quo propterea includunt aliquam habitudinem, et ideo non ita habent totum suum esse ad aliud, sicut relationes praedicamentales.

Essentia relationis sitne apta actu vel aptitudine referre.

9. Ultimo vero objici potest, quia si relatio in abstracto consideretur, ut est forma quaedam referens subjectum vel fundamentum ad terminum, sic non est de ratione ejus ut actu referat, sed ut sit apta referre; ergo non consistit totum esse ejus in esse ad terminum. Patet consequentia, quia esse ad terminum importat actuale exercitium (ut sic dicam) talis habitudinis ad terminum. Antecedens vero patet, tum quia communis ratio accidentis non est actu efficere, sed aptitudine; tum etiam quia potest mens concipere relationem integram, ut afficientem subjectum, et ut nondum referentem. Quomodo etiam Theologi aiunt, in divinis concipi paternitatem ut constituentem primam personam et quasi adhaerentem illi, prius quam referentem; ergo non consistit ratio relationis in actuali respectu.

10. Respondetur falsum esse antecedens; nam res non constituitur apta referri per relationem ut sic, sed per fundamentum proximum relationis; proprius autem effectus formalis relationis est actu referre. Alias nec distingueretur, etiam secundum rationem formalem, a fundamento, nec requireret coexis-

tentiam termini, nec vere diceretur totum esse ejus positum esse in respectu ad aliud.

11. Ad primam ergo probationem antecedentis respondetur primo, aliud esse considerare an effectus formalis accidentis sit constituere actu tale, aliud vero an de essentia accidentis sit actu exercere suum effectum formalem; hæc enim duo distincta sunt. Vere enim dicimus, effectum formalem albedinis esse constituere actu album, et non tantum aptitudine, quanquam absolute non sit de essentiali ratione albedinis, ut actu conferat talem effectum formalem. Unde etiam dici potest quod, licet de ratione albedinis, simpliciter loquendo, non sit constituere actu album, tamen de ratione albedinis ut afficientis et informantis subjectum, est constituere actu album. Sic igitur in præsentia in hoc posteriori sensu dicimus, formalem effectum relationis esse actu referre, quia hoc est quod ipsa per se primo confert formaliter subjecto, quod suo modo afficit.

12. *Relationis essentia sita est in actuali affectione subjecti.* — Adde vero deinde, non omni accidenti commune esse aptitudine tantum afficere, sed quædam esse de quorum essentiali conceptu est, ut non possint in rerum natura esse quin afficiant, ut de modis accidentalibus in superioribus diximus. Relationes ergo in hoc posteriori ordine continentur, quia non possunt esse in rerum natura, quin actu referant, eo quod non possint ab omni subjecto separatæ conservari, quia in re non distinguuntur a suis proximis subjectis, ut ostensum est. Quanquam non desint qui contrarium doceant, ut Major, in 4, dist. 12, quæst. 3; Ledesm., 1 p. quarti, quæst. 28, a. 2, dub. 4; qui aiunt posse Deum conservare paternitatem, verbi gratia, creatam sine proprio subjecto, vel per se separatam, vel in alio subjecto. Putant enim paternitatem esse rem omnino distinctam a cæteris, et ideo consequenter loquuntur, præsertim quoad priorem partem. Nam quoad posteriorem impossibile apparet quod hæc paternitas ponatur in eo qui non genuit hunc filium; alias vel constitueret patrem eum qui non genuit, vel inhæreret alicui cui non daret suum effectum formalem; utrumque autem impossibile est. Sicut autem verius est, relationem non esse rem distinctam a fundamento, ita etiam verius esse non posse ab illo separatam, vel per se conservari. Quod si interdum distinguitur realiter relatio a subjecto remoto, eatenus id est, quatenus

fundamentum proximum relationis est aliqua res distincta a subjecto remoto. Unde eatenus etiam potest talis relatio conservari separata a tali subjecto, quatenus illa res, quæ est fundamentum ejus, potest sine illo subjecto conservari. Tunc autem relatio sic conservata afficit suum fundamentum per modum subjecti, et illud actu refert, quo modo quantitas consecrata est æqualis alteri, et albedo separata, esset similis alteri, et ita nunquam potest esse actu relatio, quin actu referat ad aliud.

13. Ad alteram probationem respondetur, impossibile esse concipere relationem cum suo effectu formali plene ac proprie concepto, quin concipiatur ut actu referens; sicut impossibile est concipere albedinem cum suo effectu formali integre concepto, quin concipiatur ut constituens actu album, quia non potest res integre concipi sine eo quod est de essentiali ratione ejus. Contingit tamen aliquando ut intellectus noster, concipiens aliquam formam ut afficientem, non concipiat distincte, proprie ac integre effectum formalem ejus, sed tantum confuse, sistendo in hac communi ratione afficiendi, vel inhærendi; nam quia hæc ratio est quasi transcendens, et inclusa in quolibet modo seu differentia formæ, ideo potest tota forma, ut afficiens, confuse tantum concipi quoad effectum suum; ut si quis concipiat albedinem secundum se totam esse formam adhærentem subjecto, et informantem illud, non quidem concipiet illam ut constituentem actu album, non quia ille non sit effectus formalis albedinis, sed quia diminute et confuse concipit effectum ejus. Ad hunc ergo modum potest concipi relatio secundum se totam ut afficiens vel adhærens, aut constituens quidpiam, etiamsi non intelligatur ut actu referens, non quia effectus formalis relationis non sit actu referre, sed quia tunc non concipitur effectus formalis relationis proprio et adæquato conceptu, sed confuso et communi. Atque ita nobis contingit, quando in divinis concipimus paternitatem ut priorem actu referendi ad Filium; de qua re latius Theologi disputant.

SECTIO VI.

De subjecto, fundamento ac termino ad prædicamentalem relationem requisitis.

1. *An sit aliqua causa finalis relationis. — An habeat causam efficientem. — Quæ sit relationis causa materialis.* — Explicui-

mus an sit, et quid sit prædicamentalis relatio; nunc oportet exponere causas vel principia ejus, qualiacunque sint, et quatenus ei convenire possunt. Cum enim hæc relatio non sit per se intenta in rebus, non habet proprie causam finalem, quamvis eo modo quo est, dici possit esse propter suum formalem effectum, vel propter suum terminum. Et simili ratione, cum per se non fiat, sed resultet, vel formaliter consequatur positum fundamento et termino, nullam habet vel requirit efficientem causam, præter eas quæ fundamentum et terminum efficiunt. Nisi quis velit ipsi fundamento aut termino efficientiam aliquam circa relationem tribuere, saltem per resultantiam naturalem, quod esset probabile respectu fundamenti, si relatio esset modus ex natura rei distinctus ab illo; tamen, quia contrarium ut verum supponimus, ideo non putamus ibi intervenire resultantiam effectivam, sed quasi formalem. Rursus, cum ipsa relatio sit forma quædam, non habet aliam causam formalem propriam et physicam, sed habet suam quidditatem, et rationem formalem metaphysicam, quam jam explicuimus. Habet etiam terminum, qui, quatenus specificans est, rationem quamdam formæ participat. Fundamentum vero et subjectum causam materiale complere videntur, et ideo in his tribus, subjecto, fundamento et termino, omnia principia et causæ relationum positæ sunt; ideoque de illis sigillatim dicendum est, et inde postea constabit quomodo ex horum varietate diversa genera aut species relationum distingui possint.

De subjecto relationum accidentalium.

2. Primo igitur dicendum est, omnem relationem prædicamentalem requirere aliquod subjectum reale. Hæc assertio in communi sumpta clara est, nam relatio est accidens, ut dictum est; omne autem accidens requirit aliquod subjectum; ergo. Item, relatio est quædam forma; omnis autem forma aliquid informat; id autem quod informat, dicitur subjectum ejus, præsertim si ei inhæreat, et ab eo pendeat, quod de relatione, etiam ut relatio est, ostendimus. Oportet autem advertere, posse nos loqui de relatione in abstracto, vel in concreto, sicut de aliis accidentibus; ut in communi hoc ipsum nomen relationis abstractum est, et in particulari nomen paternitatis, similitudinis, etc.; et similiter relativum in communi est

quoddam concretum, in particulari vero patet, simile, et similia. Cum ergo dicimus relationem requirere subjectum, de relatione in abstracto id intelligere oportet, nam relativum in concreto non habet proprie subjectum, sed potius ipsum est quid constans ex subjecto et relatione, si formaliter sumatur ut relativum est, seu ut compositum quoddam ex relatione et subjecto ejus. Nam interdum ipsum subjectum relationis dici solet relativum, denominative potius quam formaliter, id est, tanquam affectum, non tanquam constitutum relatione, et ideo proprius ac formaliter dicitur de ipso constituto. Nam id quod relatione afficitur, non dicitur proprie ipsum relativum, sed subjectum relationis, et sæpe etiam vocatur extremum relationis, quia habitudo relativa veluti clauditur inter duo subjecta relationum, ut inter duo extrema.

Unam relationem, etiam secundum esse ad, in uno tantum subjecto esse posse, contra Henricum ostenditur.

3. Quæri vero hic potest an una relatio unum habeat subjectum, et quodnam illud sit. Quod præcipue interrogo propter Henricum, qui Quodlib. 9, q. 3, sentit relationem secundum proprium esse ad, unam et eandem esse inter duo extrema quæ referuntur. Nam relatio secundum propriam rationem est veluti medium quoddam inter extrema relata, et ideo, sicut Aristoteles dixit eandem esse viam ab Athenis ad Thebas et a Thebis ad Athenas, ita dicit Henricus unam et eandem esse habitudinem quorumcunque duorum extremorum ad invicem se habentium, scilicet, patris ad filium, et filii ad patrem, vel duorum fratrum, aut similibus inter se. Quod si objicias, quia relatio patris, verbi gratia, est paternitas, et filii filiatio, et quod in universum necesse est distingui ex fundamentis, quia non potest unum et idem accidens esse in diversis subjectis, respondet, relationes consideratas ut existentes in fundamentis, et ut inseparabiles ab illis, multiplicari secundum distinctionem et pluralitatem eorum; nihilominus tamen, quatenus relatio est quoddam medium et quasi intervalum duorum habentium inter se habitudinem, sic esse unam et eandem utriusque.

4. Verumtamen aut hæc distinctio et tota opinio in solis verbis consistit, aut intelligibilis non est. Quomodo enim fieri potest, ut unum et idem numero accidens sit in sub-

jectis reipsa distinctis, et inter se non unitis, sed omnino disjunctis, et loco etiam separatis? Nam vel relatio hæc dicitur una, vera et propria unitate, tanquam simplex forma, et in hoc sensu procedit ratio facta, quæ convincit non posse unam et eandem relationem simul esse in utroque extremo; vel dicitur illa relatio una, solum collectione quadam, quia nimirum ex utraque relatione existente in utroque extremo coalescit integra habitudo et veluti connexio in utroque extremo, et hoc modo solo nomine vocatur illa relatio una, qui est inusitatus modus loquendi, et ideo vitandus est. Et præterea juxta illum, consequenter loquendo, dicendum esset talem habitudinem, eo modo quo una est, habere unum subjectum, non simpliciter, sed collectione utriusque extremi invicem ordinati. Quod si quis dicat illam mutuum habitudinem esse unam simpliciter utriusque extremi, non tamen esse in illis ut in subjectis, sed tantum esse inter illa, quod magis significat Henricus, hoc sane evidentius falsum est, minusque intelligibile; nam vel interval- lum illud seu mutua habitudo est aliquid rationis tantum, et sic est impertinens ad relationem realem, ut recte contra Aureolum ostendit Gregor., in 1, dist. 28, q. 1; vel est aliquid rei, et sic vel est aliquid in se subsistens, quod dici non potest; vel necesse est ut sit in aliquo subjecto; non potest autem esse nisi in extremis inter se relatis, vel in aliquo eorum. Vel denique est aliquid abstrahens ab ente reali et rationis, ut indicat Henricus, et hoc et simpliciter falsum est, ut supra est ostensum; et licet daremus, ut est in conceptu nostro, posse abstrahi, nihilominus in singulis relationibus non posset abstrahere; ergo necesse est ut in relationibus re- libus et accidentalibus sit aliquid reale et ac- cidentale, et ita redit argumentum factum, quod debet esse in uno aliquo subjecto.

Quomodo unius relationis possint esse plura subjecta subordinata.

5. *Relationes in denominatione subjecti quem ordinem servant.*—Aliter ergo dicendum est, et distinguendum de subjectis. Possunt enim esse plura subjecta diversarum ratio- num, et subordinata inter se, vel ejusdem ratio- nis, et æque immediate affecta relatione. Hoc igitur posteriori modo, fieri non potest ut una relatio sit in pluribus subjectis, ut probat ratio contra Henricum facta, quæ univer- salis est de quolibet accidente habente in re

veram ac propriam unitatem. Posteriori au- tem modo distingui possunt plura subjecta unius relationis, unum proximum, et aliud remotum; ut relatio æqualitatis proxime est in quantitate, remote vero in substantia, et relatio similitudinis proxime est in qualitate, et remote in quantitate, et adhuc remotius in substantia. Verumtamen hujusmodi relatio per se ac proprie solum afficit proximum sub- jectum, in quo suo modo inest; ad subjec- tum autem remotum solum comparatur me- dio proximo, in quantum hoc in illo inest et sustentatur. Jam enim in superioribus, dis- putat. 14, ostendimus posse unum accidens proxime inesse alteri, et non attingere sub- stantiam in se, sed solum quatenus illud ac- cidens, cui aliud inest, in substantia susten- tatur. Sic igitur potest una relatio immediate esse in aliquo subjecto accidentali, et remote in alio, vel in substantia. An vero hoc sit universale in omnibus relationibus, statim videbimus.

6. Est tamen quoad denominationem rela- tionis consideranda quædam varietas inter relationes: nam interdum relatio æque vel in eodem modo denominat subjectum proximum et remotum, ut quantitas dicitur æqualis, et similiter substantia materialis; et albedo di- citur similis, et ipsum album, vel etiam sub- jectum, ut homo, vel paries. Aliquando vero relatio denominat subjectum proximum, et non remotum, ut intellectus dicitur referri relatione potentiæ ad suum actum, anima vero non item, et sic de aliis. Aliquando vero, e converso, relatio denominat subjectum re- motum, vel suppositum ipsum, et non proxi- mum, ut filio denominat suppositum filium, non vero humanitatem, quamvis probabile sit proxime inesse humanitati; et paternitas proxime dicitur esse in potentia, et tamen non denominat patrem, nisi ipsum supposi- tum. Ratio autem hujus varietatis provenit ex diversitate fundamentorum, quæ aliquan- do secundum eandem proportionem compa- rantur ad terminos relationum, aliquando vero secundum diversam, ut inferius magis constabit explicando diversa genera ratio- num. Aliquando etiam provenit ex eo quod relatio consequitur suum proximum funda- mentum, et illud denominat, non prout afficit vel denominat aliud subjectum, sed secun- dum suam præcisam et abstractam rationem, quomodo accidenti convenit relatio inhæren- di; interdum vero relatio consequitur fun- damentum, solum prout afficit vel denominat

tale subjectum aut suppositum, interdum ve- ro indifferenter sub utraque ratione. Et hæc de subjecto relationis.

SECTIO VII.

De fundamento relationis prædicamentalis.

1. *Relatio realis eget reali fundamento.*— Circa fundamentum autem relationis prin- cipio statuendum in communi est, omnem relationem realem indigere aliquo reali fundamento. Ita supponitur fere sine proba- tione aut disputatione ab omnibus scribenti- bus in hac materia. Et ratio esse videtur, quia relatio ex se non habet propriam enti- tatem, cum ostensum sit non esse rem dis- tinctam ab absolutis; ergo necesse est ut habeat illam saltem identice et secundum rem ab aliquo alio; non habet autem illam a termino, nam terminus est quid extrinse- cum et distinctum, entitas vero rei est in- trinseca; ergo habet relatio realis suam enti- tatem a fundamento reali; ergo semper il- lud requirit. Et confirmatur ac declaratur amplius, nam relatio talis est naturæ, ut nec per se fiat, nec sit per se intenta in natura; ergo consequitur et quasi resultat in suo subjecto, posito termino; ergo requirit in subjecto aliquam realem rationem vel causam ob quam in illo resultat talis relatio, posito tali termino; illa ergo causa vocatur funda- mentum reale relationis.

De distinctione fundamenti a subjecto relationis.

2. Sed ut hæc assertio amplius explicetur, inquiri potest imprimis, an oporteat hoc fundamentum esse in re ipsa distinctum a subjecto relationis. Potest autem hoc intelligi aut de proximo subjecto inhærensionis, aut de remoto et quasi fundamentali subjecto, quod est ipsa substantia. Et quidem de priori sub- jecto certum est non oportere ut præter illud sit aliud fundamentum relationis ex natura rei ab illo distinctum, alioqui esset abeun- dum in infinitum. Unde certum est relatio- nem æqualitatis, quæ inest quantitati, etiam separatæ a substantia, non habere aliud fun- damentum præter ipsam quantitatem, quia nec fingi potest quale illud sit, nec sisteretur in illo alio fundamento, nam illud etiam esset subjectum proximum, et ita respectu illius quærendum esset aliud fundamentum; vel si in eo sistitur, majori ratione sistendum erit in ipsa quantitate. Difficultas ergo est de

subjecto principali et fundamentali, quod est quærere an respectu substantiæ, omnis rela- tio realis requirat aliquod fundamentum acci- dentale distinctum in re ipsa, saltem ex na- tura rei, ab ipsa substantia. Multi enim ita sentire videntur. Et ratio esse potest, quia relatio est accidens; ergo debet convenire substantiæ medio accidente in quo fundetur. Patet consequentia, quia relatio, ut supra dictum est, non distinguitur a parte rei a suo fundamento proximo; ergo ut sit accidens, oportet ut proxime fundetur in accidente; nam si immediate conveniret substantiæ, esset in re idem cum illa, et ita non esset accidens, sed substantia.

3. Et ideo D. Thomas, quæst. 8 de Potent., art. 2, ad primum, ait, nullam relationem posse esse idem cum substantia, quæ est in genere, id est, cum substantia creata; et in 4 cont. Gent., c. 14, versus finem, ait, in crea- turis relationes habere esse dependens, quia earum esse est aliud ab esse substantiæ, et inferius ait: *Relatio realiter substantiæ ad- veniens, et postremum, et imperfectissimum esse habet; postremum quidem, quia non so- lum præcægit esse substantiæ, sed etiam esse aliorum accidentium, ex quibus causatur re- latio.* Ergo ex D. Thomæ sententia, semper relatio supponit in substantia aliud accidens in quo fundetur. Unde 1 p., q. 28, art. 2, ad 2, ait, in creaturis semper relationi sup- poni aliquid absolutum, quod est alia res ab ipsa relatione. Quod juxta superius dicta non potest verificari ratione solius funda- menti proximi; ergo saltem ratione substan- tiæ, quod ibi præcipue D. Thomas intendit; ergo inter substantiam et relationem semper intercedit aliquod aliud fundamentum, ra- tione cujus possit esse relatio alia res ab ipsa substantia. Et confirmatur ex Aristotele, 5 Metaph., ubi enumerans fundamenta ratio- num, semper ponit aliquid a substantia dis- tinctum, nempe qualitatem, actionem, vel aliquid hujusmodi. Confirmatur secundo, quia alias in sola materia possent fundari et inniti relationes, quod esse falsum constat, præcipue juxta communem sententiam, ne- gantem posse in sola materia prima esse aliquod accidens.

Aliquæ relationes possunt immediate in sub- stantia fundari in re ipsa.

4. Nihilominus dicendum est, necessarium non esse ut fundamentum proximum rela- tionis sit aliquod accidens, vel res aliqua,